องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม

อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อมูลพื้นฐาน

สถานที่ตั้ง

ตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน
จังหวัดอุบลราชธานี 34260
โทรศัพท์ 045-210-505
โทรสาร 045-210-505

ประชากร

7,411 คน
(ชาย 3,801 คน หญิง 3,610 คน)

พื้นที่

74.95 ตารางกิโลเมตร
(ครอบคลุมจำนวน 13 หมู่บ้าน)

รายได้

21,849,385.65 บาท
(ไม่รวมเงินอุดหนุน,
เงินกู้ เงินจ่ายขาดจากเงินสะสม)

เงินอุดหนุน

36,710,024.98 บาท

คณะผู้บริหาร*

นางสาวนิตยา ผ่องแผ้ว
รองปลัดฯ รักษาราชการแทน
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

สัดส่วนสมาชิกสภา*

ชาย จำนวน - คน
หญิง จำนวน - คน

* อยู่ระหว่างการเลือกตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม มีลักษณะชุมชนใกล้ชิดธรรมชาติ พื้นที่ตำบลเก่าขามตั้งอยู่นอกเขตชลประทาน อาชีพที่สำคัญของชุมชน คือ การเกษตรพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปัจจุบันทำการเกษตรผสมผสานเข้าไปผสมผลานมากขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน หัวใจหลักที่องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามใช้ในการบริหารงาน คือ หลัก 3C อันประกอบด้วย 1) กรอบแนวคิดและแนวทางการบริหารงาน (Concept) 2) การปรับใช้แนวคิดเข้ากับบริบทพื้นที่สามารถนำมาบริหารจัดการแก้ไขปัญหาหรือเพิ่มศักยภาพให้ดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (Context) และ 3) ใช้ฐานข้อมูลท้องถิ่นที่ได้มีการจัดเก็บเป็นทุนสำคัญเพื่อใช้ประโยชน์ให้สอดคล้องกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่ (Content) ซึ่งเป็นการวางหลักยุทธศาสตร์ในการสร้างความสำเร็จให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามมาโดยตลอด มีเครื่องมือสำคัญในการบริหารงาน นั่นคือ

ข้อมูลท้องถิ่นและสร้างระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่ครบวงจร ตั้งแต่แผนการจัดการความรู้ ขั้นตอนการบริหารงานมาใช้ในการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ตามหลักวิชาการเพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเอง เตรียมความพร้อม และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ที่สำคัญต้องนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้เกิดเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Change Management Process) ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามกลายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำงานเชิงรุกในทุกมิติของการทำงาน ทันสมัย สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ ใช้องค์ความรู้ด้านดิจิทัลและพัฒนาทักษะเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน รวมทั้งสร้างการยอมความเป็นมืออาชีพการบริหารงานการเมืองและการบริหารงานท้องถิ่นจนเกิดพลังเป็นความไว้วางใจจากประชาชนและมีผลงานเชิงประจักษ์สู่สาธารณะเป็นต้นแบบนวัตกรรมที่ยั่งยืนจนได้รับรางวัลจากหน่วยงานภาครัฐ

สำหรับโครงการหรือกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเลิศด้านลดความเหลื่อมล้ำในสังคมขององค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม คือ

โครงการนวัตกรรม ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง (Sufficiency Groundwater bank)

จากทำเลที่ตั้งของตำบลเก่าขามที่อยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้เกิดปัญหาสำคัญที่ซ้ำซาก 2 เรื่อง ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมขังอย่างยาวนานและปัญหาภัยแล้งเป็นประจำทุกปีและส่งกระทบโดยตรงต่ออาชีพทำการเกษตรของชุมชน หากเป็นกรณีภัยแล้งมีการขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและทำการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำไม่สามารถขายสินค้าทางการเกษตรได้เพราะน้ำท่วมขังหรือบางปีน้ำขาดแคลน เมื่อไม่มีน้ำใต้ดินช่วงภัยแล้งก็มีปัญหาดินเค็ม ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ก็เสียราคาเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำบลเก่าขามถือว่าเป็นตำบลที่สามารถเพาะปลูกข้าวต่อรอบปีได้มากที่สุด นั่นคือ สามารถทำนาได้ 5 ครั้งต่อปี ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตรายได้และเศรษฐกิจของชุมชน เกิดเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามจึงริเริ่มใช้กระบวนการ 3C จากแนวคิดระบบธนาคารน้ำใต้ดิน ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีหลัก 3S นั่นคือ 1) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency) หลักการบริหารจัดการน้ำตามศาสตร์พระราชาโครงการแก้มลิงกับศาสตร์การเก็บน้ำไว้ใต้ดิน (Groundwater recharge) ของพระเดชพระคุณพระนิเทศสาศนคุณ หลวงพ่อสมาน สิริปัญโญ 2) หลักความยั่งยืน (Sustainability) ที่เน้น

การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน และ 3) หลักความเหมาะสม (Suitability) ที่สอดคล้องกับพื้นที่และงบประมาณที่จำกัดซึ่งสามารถทำได้ครอบคลุมทั่วถึงและเท่าเทียม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามจุดประกายนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ภายใต้โครงการธนาคารน้ำใต้ดิน มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและปัญหาน้ำท่วมขังในชุมชนและให้มีกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยการปรับปรุงคุณภาพน้ำโดยวิธีการทางธรรมชาติ เพิ่มปริมาณน้ำสำรองตามแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วไปให้มากขึ้น รวมทั้งพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำให้สามารถเก็บปริมาณน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ทั้งนี้เพื่อตอบโจทย์สำคัญ นั่นคือ การลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม

หลังจากริเริ่มในช่วงระยะแรกซึ่งยังไม่ครอบคลุมทุกชุมชนเนื่องจากการขาดงบประมาณในการดำเนินโครงการ และอยู่ระหว่างการเรียนรู้ ปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อดำเนินการโครงการอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2560 จึงได้จัดทำโครงการเพิ่มเติมเป็นธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเพื่อการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมขัง น้ำไหลหลาก รวมทั้งน้ำเน่าเสียในชุมชนเพิ่มเติมซึ่งเป็นโครงข่ายเชื่อมโยงบริหารจัดการน้ำตั้งแต่ต้นทางคือ ครัวเรือน ชุมชน ถนน ภาคการเกษตร เป็นการรวบรวมน้ำต้นทางมิให้น้ำไหลไปรวมกันกับพื้นที่อื่น โดยให้กำหนดให้ทิศทางการไหลของน้ำดีเดินทางตามธรรมชาติไปเก็บไว้ที่ใต้ดินจนถึงปัจจุบันสามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างชัดเจน และขยายผลไปยังประชาชนและผู้นำชุมชนทั้ง 13 ชุมชน

วิธีดำเนินงานหรือขั้นตอนการดำเนินงานได้รับการมีส่วนร่วมจากทุกชุมชนเพราะทุกชุมชนเห็นความสำคัญของน้ำเนื่องจากชุมชนต้องการมีน้ำไว้ใช้เพื่ออุปโภคบริโภคและน้ำเพื่อทำการเกษตร ดำเนินการ 9 ขั้นตอน ได้แก่

1. เก็บข้อมูลพื้นฐานด้านทรัพยากรน้ำ ชุมชนและสภาพภูมิประเทศ ข้อมูลความปนเปื้อน ความลาดเอียง ระดับความสูงต่ำ ทิศทางการไหลของน้ำผิวดิน ทำผังเส้นทางเดินน้ำเพื่อประเมินหาขอบเขตการไหลและปริมาณของน้ำ เพื่อหาสาเหตุของปัญหาน้ำท่วมและแล้ง กำหนดขอบเขตที่ลุ่มที่ดอน พื้นที่แห้งแล้งซ้ำซาก ท่วมซ้ำซาก

2. เก็บข้อมูลน้ำบาดาลเดิมที่มีอยู่ในชุมชนทั้งปริมาณและคุณภาพก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลสภาพภูมิประเทศ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ เส้นชั้นความสูง (Contour) เพื่อประกอบการกำหนดพิกัดตำแหน่งในการวางระบบเติมน้ำใต้ดิน

3. เจาะสำรวจ ชั้นดิน เพื่อให้รู้ชั้นดิน สามารถออกแบบระบบเติมน้ำตามบริบทพื้นที่

4. วางแผนและกำหนดระบบเติมน้ำลงในผังน้ำตำบลประเมินผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

5. ออกแบบระบบธนาคารน้ำใต้ดินให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างน้ำบนดินกับน้ำใต้ดิน อกแบบบ่อเติมน้ำลงชั้นใต้ดินตามบริบทของพื้นที่และปริมาณของน้ำ

6. ดำเนินงานก่อสร้างตามแผนที่กำหนดไว้ สร้างทางเดินเชื่อมเครือข่ายน้ำใต้ดิน

7. ติดตาม ประเมินผลและเก็บข้อมูลปริมาณและคุณภาพน้ำเพื่อให้เห็นสภาพที่เปลี่ยนไปก่อนและหลังนำใช้นวัตกรรม

8. สรุปวิเคราะห์เพื่อแก้ไขและขยายผลเชื่อมกับโครงการอื่นที่เกี่ยวกับน้ำ

9. บำรุงรักษาและป้องกันระบบธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเน้นการเติมน้ำฝนจากหลังคา บ้านเรือนจึงง่ายต่อการบำรุงรักษาและการปนเปื้อน

หลักสำคัญในโครงการธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงเป็นกระบวนการเร่งน้ำให้ลงสู่ชั้นใต้ดินให้เร็วขึ้นด้วยการนำน้ำบนดินไปแทนที่อากาศ กระบวนการเก็บน้ำลงใต้ดินชั้นตื้นด้วยบ่อประดิษฐ์เพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมขัง และรักษาความชื้นให้กับชั้นหน้าดิน การเก็บกักน้ำดังกล่าวยังช่วยแก้ไขปัญหาให้ชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำท่วมขัง จัดการน้ำฝนที่ตกจำนวนมากตามแหล่งน้ำให้ไหลลงสู่บ่อประดิษฐ์ระดับชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่มีน้ำท่วมขังในชุมชน สามารถลดการปนเปื้อนจากการไหลบ่าของน้ำฝนแบบทิ้งเปล่าในพื้นที่อื่นๆ ในช่วงเวลาฝนตก และยังช่วยรักษาความชื้นชั้นหน้าดิน อันส่งผลดีต่อการประหยัดน้ำในการเพาะปลูก เกิดการพัฒนาองค์ความรู้การแก้ไขปัญหา น้ำท่วมขัง

ภัยแล้งอย่างยั่งยืน โดยนวัตกรรมดังกล่าวยังเป็นการใช้ภูมิปัญญาที่ง่ายต้นทุนต่ำและสร้างสรรค์ต่อชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชมต้นน้ำและปลายน้ำ ขจัดปัญหาน้ำท่วมขังและป้องกันปัญหาการขาดน้ำในช่วงหน้าแล้งได้ครอบคลุมทุกชุมชน

ที่สำคัญน้ำจากระบบธนาคารน้ำใต้ดินนั้นทางองค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามได้กำหนดให้มีการตรวจสอบคุณภาพของน้ำที่ชุมชนก่อนที่จะนำมาใช้อุปโภคบริโภค เพราะเห็นความสำคัญของสุขภาวะของประชาชนในระยะยาว จึงได้ตรวจสอบตามกระบวนมาตรฐานการผลิตน้ำดื่ม ซึ่งมาตรฐานน้ำบริโภคประเทศไทย โดยสำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย มีการกำหนดมาตรฐานของค่าความเป็นกรดด่างเอาไว้ คือ ต้องอยู่ในระหว่างค่า 6.5 - 8.5 ซึ่งเป็นเกณฑ์ตามมาตรฐานองค์การอนามัยโลก (WHO) โดยน้ำจากธนาคารน้ำใต้ดินในโครงการดังกล่าวเมื่อผลิตน้ำดื่มออกมาแล้วมีค่า pH อยู่ระหว่าง 8.2 - 8.5 ถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐาน

ผลสัมฤทธิ์และความสำเร็จ คือ โครงการดังกล่าวสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ซึ่งตัวชี้วัดสำคัญเห็นได้จากประโยชน์ที่ประชาชนในพื้นที่ คือ ประชาชนได้รับประโยชน์จำนวน 13 ชุมชน นั่นคือ ประชาชนจำนวน 7,411 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ชุมชนมีน้ำใช้อุปโภคบริโภคที่สะอาด ปลอดภัย และทำการเกษตรอย่างเหมาะสมและเท่าเทียมครอบคลุมทุกชุมชน นอกจากนี้ ยังออกแบบให้มีการติดตามตรวจสอบสารเคมีตกค้างจากน้ำใต้ดินตั้งแต่ริเริ่มโครงการจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีสารเคมีตกค้างในน้ำน้อยลงจากผลการตรวจสารเคมี ดังนี้ ข้อมูลในปี พ.ศ. 2561 ผลเสี่ยงจำนวน 398 คน คิดเป็นร้อยละ 50.25 (จากผู้รับการตรวจ 792 คน) ปี พ.ศ.2562 ผลเสี่ยงจำนวน 342 คิดเป็นร้อยละ 47.77 ปี (จากผู้รับการตรวจ 716 คน) ปี พ.ศ. 2563 ผลเสี่ยง 371 คน คิดเป็นร้อยละ 32.72 (จากผู้รับการตรวจ 716 คน)

ความสำเร็จด้านการลดความเหลื่อมล้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามเกิดขึ้นในหลายมิติ ได้แก่ มิติสังคม ก่อให้เกิดการบูรณาการมีส่วนร่วมของทุกชุมชน โดยชุมชนช่วยเหลือการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาซ้ำซากในพื้นที่อย่างยั่งยืนเกิดความเข้าใจในความปัญหาที่เกิดขึ้นและใช้วัตกรรมที่สามารถทำได้ต้นทุนต่ำ ป้องกันปัญหาความขัดแย้งระหว่างชุมชน มิติเศรษฐกิจ เกิดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ผลิตผลทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น กระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนในระดับตำบล ทุกชนชนมีน้ำใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภคที่เพียงพอสำหรับการเกษตรและในชีวิตประจำวันและที่สำคัญมีการเก็บสะสมน้ำไว้ใช้ในยามจำเป็น มิติสิ่งแวดล้อม เมื่อปริมาณน้ำใต้ดินและ

น้ำผิวดินมีมากขึ้นทำให้เกิดความชุ่มชื้น ลดความแห้งแล้ง มิติของความยั่งยืน เป็นการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพเป็นระบบคืนความสมดุลให้ระบบนิเวศน์ สร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับทรัพยากรธรรมชาติของตำบลเก่าขาม รวมทั้งความยั่งยืนที่ต่อยอดคือ การมีศูนย์ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพ ด้วยการนำเทคโนโลยีการตรวจวัดระดับและคุณภาพน้ำ BOD และ COD มาใช้ร่วมกับฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้เชิงประจักษ์ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่สนใจทำธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง จนปัจจุบันได้รับการยอมรับและเกิดผลสัมฤทธิ์สามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมขัง ภัยแล้งได้อย่างชัดเจนเป็นต้นแบบในระดับประเทศและมีหน่วยงานที่นำไปขยายผลอีกหลายหน่วยงาน

ความโดดเด่นเป็นเลิศของโครงการดังกล่าวที่สมควรได้รับรางวัลในครั้งนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งแรกของประเทศที่นำร่องเป็นต้นแบบโครงการนวัตกรรมธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียงและปัจจุบันกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบธนาคารน้ำใต้ดินอย่างเป็นระบบโดยมี ศูนย์การเรียนรู้ธนาคารน้ำใต้ดินแบบพอเพียง SGBC (Sufficiency Groundwater Bank Center) เพื่อต้อนรับคณะศึกษาดูงาน กำหนดให้ฐานการเรียนรู้ จำนวน 8 ฐาน มีการใช้การจัดการความรู้ กำหนดวิธีการ แนวคิดทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ต้องอาศัยเทคนิคตามหลักธรณีวิทยา อุทกวิทยามาออกแบบอย่างเป็นรูปธรรม มีการนำศาสตร์พระราชาด้านการพัฒนาแหล่งน้ำที่ยั่งยืนมาประยุกต์ใช้จนเกิดผลสัมฤทธิ์ เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน มีกระบวนการมีส่วนร่วม ขับเคลื่อนการบริหารงานอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่อง ตัดสินใจเลือกนวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ชุมชนสามารถทำได้เพราะต้นทุนต่ำ มีระบบติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุงเพิ่มประสิทธิภาพ มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการพัฒนางาน นวัตกรรมสามารถบริหารจัดการน้ำและเพิ่มผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นเชิงประจักษ์แก่สาธารณะ คือ รางวัลจากหน่วยงานภาครัฐหลายรางวัล ที่องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขามได้รับได้แก่ รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 (กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลประเภททั่วไป) รางวัลองค์กรปกครองท้องที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2561 ด้านนวัตกรรมการบริหารจัดการและการให้บริการประชาชน รางวัลองค์กรปกครองท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2561 ด้านนวัตกรรมการบริหารจัดการและการให้บริการประชาชน